

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2016-03-01

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Annika Brickman samt justitierådet Agneta Bäcklund.

Utökade möjligheter till förverkande

Enligt en lagrådsremiss den 18 februari 2016 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (2011:423) om erkännande och verkställighet av beslut om förverkande inom Europeiska unionen.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Walo von Greyerz.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

I lagrådsremissen föreslås lagändringar med anledning av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen.

Det föreslås även utökade möjligheter att förverka utbyte av brottslig verksamhet vid brott som har samband med organiserad brottslighet.

Bestämmelserna om förverkande ändrades genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 2005. Ändringarna innebar bl.a. att brottsbalkens bestämmelser om förverkande av utbyte och hjälpmedel gjordes tillämpliga på brott enligt andra lagar eller författningar för vilka det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Vidare infördes möjlighet att förverka egendom som trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte och avkastning av det som trätt i stället för utbyte. Förslagen rörde således grundläggande bestämmelser om förverkande och en mångfald spridda regler inom specialstraffrätten. I det lagstiftningsärendet uttalade Lagrådet att det fanns ett framträdande behov av att uppnå en klar och systematiskt godtagbar reglering på förverkandeområdet som helhet, att behovet inte tillgodosågs genom den lagrådsremissens förslag och att en mer genomgripande översyn av bestämmelserna borde komma till stånd inom en nära framtid.

Bestämmelserna har därefter ändrats år 2008, när möjligheter att förverka utbyte av en inte närmare preciserad brottslig verksamhet infördes (prop. 2007/08:68). Inte heller i det lagstiftningsärendet skedde någon systematisk genomgång av reglerna.

Lagrådet konstaterar att de inkonsekvenser och den brist på systematik som tidigare påtalats alltjämt präglar förverkanderegleringen. Vidare finns det behov av att analysera hur reglerna förhåller sig till Sveriges internationella förpliktelser på förverkandeområdet. Behovet av en grundlig översyn, som påtalades redan år 2005, gör sig alltjämt gällande och Lagrådet förordar därför att en sådan initieras utan dröjsmål. (Se Lagrådets yttrande den 9 mars 2005 över Förverkande av utbyte och hjälpmedel vid brott m.m., prop. 2004/05:135 s. 357 ff., jfr även NJA 2010 s. 374.)

36 kap. 14 §

Paragrafen innebär att möjligheten att besluta om särskild rättsverkan av brott i vissa fall sträcks ut över gränsen för möjligheten att döma ut påföljd. Ett nytt andra stycke föreslås. Det innebär att om det genom den brottsliges död eller genom åtalspreskription står klart att påföljd inte längre kan dömas ut för hans eller hennes brott, ska en talan om förverkande av utbyte av ett brott eller av egendom som har använts eller varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott ändå kunna prövas, om stämning i mål om förverkande delgetts inom ett år från det att den omständighet inträffade som medför att påföljd inte längre kan dömas ut.

Paragrafen ändras för att den ska genomföra artikel 4 i EU:s direktiv om förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen.

I artikel 4.1 uppställs krav på medlemsstaterna att vidta åtgärder för att möjliggöra förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott om det meddelas en slutlig fällande brottmålsdom. Om sådant förverkande inte är möjligt ska medlemsstaterna enligt artikel 4.2 ändå – åtminstone om skälet till att en fällande dom inte är möjlig är att den tilltalade är sjuk eller har avvikit – kunna förverka hjälpmedel och vinning i fall där ett straffrättsligt förfarande inletts i fråga om ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel. Som en ytterligare förutsättning gäller att förfarandet skulle ha kunnat leda till en fällande brottmålsdom om den misstänkte eller tilltalade hade kunnat ställas inför rätta. Artikel 4.2 innefattar en skyldighet för medlemsstaterna att i vissa fall förverka utbyte och hjälpmedel utan att dom i brottmålet kunnat meddelas.

Några remissinstanser har ifrågasatt om den föreslagna bestämmelsen är tillräcklig för att Sverige ska leva upp till direktivets krav. De farhågor som framförts saknar inte fog. Lagrådet finner dock inte anledning att motsätta sig den föreslagna regleringen, som vilar på saklig grund.

I tredje stycket andra meningen ska en hänvisning ske till såväl första som andra stycket. Tredje stycket bör ha följande lydelse.

En talan enligt första eller andra stycket får väckas av åklagare endast om det är påkallat från allmän synpunkt. I fall som avses i första och andra styckena ska vad som sägs i 35 kap. 3 § ha motsvarande tillämpning.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2016. Några särskilda övergångsbestämmelser föreslås inte. Med hänvisning till retroaktivitetsförbudet i regeringsformen och brottsbalkens promulgationslag uttalas i remissen att övergångsregleringen innebär att förverkande enligt 36 kap 1 b § av utbyte av brottslig verksamhet som har bedrivits före ikraftträdandet får beslutas om det förverkandeutlösande brottet har begåtts efter ikraftträdandet. Som Lagrådet uttalade i samband med införandet av bestämmelserna om utvidgat förverkande är ställningstagandet diskutabelt. Det är omöjligt att förutse vad resultatet kan bli om frågan kommer under en internationell domstols prövning (Se Lagrådets yttrande den 20 december 2007 över Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet, prop. 2007/08:68 s. 165 ff.)

Förslaget till lag om ändring i lagen om erkännande och verkställighet av beslut om förverkande inom Europeiska unionen

1 kap. 3 §

Paragrafens första stycke anger i fyra punkter vilka utländska beslut om förverkande som omfattas av lagens tillämpningsområde. I punkten tre införs en hänvisning till EU:s direktiv om förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen, i den ursprungliga lydelsen. Det finns i och för sig inte anledning att invända mot att hänvisningen har gjorts statisk, vilket har fog för sig. Skälet för den valda tekniken bör dock redovisas.